

9.- DINÀMICA ACTUAL DEL PAISATGE

9.- DINÀMICA ACTUAL DEL PAISATGE

El paisatge actual d'una regió es troba lligat als canvis produïts i a les tendències que s'intueixen a diferents escales temporals i espacials, en la interacció dels processos naturals i les activitats humanes.

En general, l'Alt Pirineu i Aran ha patit un procés d'abandonament de les activitats primàries a favor del sector turístic, a excepció de la Conca de Tremp i la Plana de l'Urgellet, on la ramaderia, en diferents modalitats, encara té un pes important en l'economia. Aquest canvi en els usos del sòl es deu, principalment, a l'envelliment i la manca de relleu generacional dels actuals explotadors agro-silvo-ramaders, però també a la seva menor viabilitat econòmica si es compara amb els ingressos globalment aportats pel sector turístic i de serveis. Aquest fet incideix notablement en els paisatges, modificant el seu caràcter rural tradicional per un d'urbà més fragmentat, amb l'auge de la dispersió de les construccions i les segones residències, i un de més «naturalitzat», amb l'augment de la superfície forestal no gestionada, ocupant prats alpins pasturables i antics camps de conreu, diluint el mosaic agro-forestal i homogeneïtzant el paisatge pirinenc, arribant sovint a portes dels nuclis urbans, on el risc d'incendi augmenta.

L'aposta dirigida al turisme i als serveis aporta una àmplia gamma d'equipaments d'oci i lleure, allotjaments, restauració... (turisme rural, càmping, complexos turístics, camps de golf, pistes d'esquí...), alguns més respectuosos amb el paisatge que d'altres. Com a conseqüència de la climatologia, són activitats orientades a una estació concreta, com l'esquí a l'hivern i els esports d'aventura a l'estiu. Algunes zones han sabut aprofitar l'estacionalitat per oferir activitats i mantenir el turisme tot l'any però en d'altres la diversificació de l'oferta encara no ha estat resolta.

Urbanísticament, es donen dues situacions contràries i complementàries. D'una banda, creixen els nuclis de població com a conseqüència del turisme i la segona residència, creant nous eixamples urbans, principalment de baixa densitat i sovint molt allunyats de la tipologia arquitectònica tradicional, o imitant-la vulgarment. El consum de sòl es converteix així en la principal font d'ingressos dels municipis. De l'altra, es despoblen nuclis petits, amb poc dinamisme econòmic i/o manca d'accessibilitat a la xarxa viària principal, cap a nuclis més grans amb major activitat econòmica. Aquests petits pobles mantenen el paisatge tradicional però també es van abandonant, de manera que el patrimoni arquitectònic tradicional es degrada per manca de manteniment, l'herència cultural es perd per falta de transmissió i les explotacions agropecuàries associades, principals creadores del paisatge actual, es van tancant. En aquest sentit, són molt importants les iniciatives locals ja encetades que aposten pel desenvolupament econòmic rural i la salvaguarda del patrimoni basant-se en la valorització del paisatge.

Les infraestructures energètiques i viàries, necessàries en un territori dividit en valls on la geomorfologia dificulta enormement les comunicacions i els intercanvis, augmenten la fragmentació del territori i són visualment molt impactants. Els eixos viaris, que recorren principalment els fons de vall, es reformen, millorant la comunicació entre poblacions i l'accés al turisme, i augmentant la densitat del trànsit. Les torres i línies elèctriques, que abasteixen d'electricitat al territori però també a Saragossa i Barcelona, així

com repetidors i antenes, travessen valls i muntanyes i trenquen l'aspecte natural de l'entorn, degut a les inexistentes mesures d'integració paisatgística dels projectes.

Sembla que l'Alt Pirineu i Aran hagi de ser un territori amb un alt grau de naturalització, però històricament no ha estat així ja que l'agricultura, la silvicultura i la ramaderia han estat tradicionalment la seva base econòmica. Les explotacions hidroelèctriques, més tard, han aprofitat bona part dels llacs i estanys del Pirineu. Actualment, un percentatge destacable del territori es troba protegit sota diferents figures d'espais naturals, condicionant, en alguns casos, el manteniment del paisatge agro-forestal característic d'aquest àmbit i produint un procés de «naturalització» que, per altra banda, ha contribuït a conservar indrets d'alt valor ecològic, com el Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici o els Parcs naturals de l'Alt Pirineu i del Cadí-Moixeró.

Els riscos naturals o induïts, com allaus, esllavissades, moviments de massa, inundacions, incendis... són comuns en un àrea tan accidentada com l'Alt Pirineu i l'Aran, però s'incrementen a mesura que la població augmenta i les noves construccions es concentren en zones més sensibles.

La diversitat d'espais determina diferents dinàmiques que cal diferenciar segons ens trobem en zones muntanyoses (alta o mitja muntanya), planes i fons de vall o nuclis urbans (orientats al sector primari, secundari o terciari). Tots ells segueixen dinàmiques amb característiques, orígens i conseqüències futures diferenciables.

9.1.- Paisatge de muntanya

Les serralades Pirinenca i Prepirinenca constitueixen la base geomorfològica que modela el paisatge de l'Alt Pirineu i Aran. Aquesta condició muntanyosa condiciona moltes de les activitats que s'hi desenvolupen, podent distingir dos àmbits en funció de l'altitud i el pendent: l'alta muntanya, amb predomini forestal, on també s'hi poden trobar infraestructures hidroelèctriques, emplaçaments turístics intensius (pistes d'esquí) i pastures en forma de rasos alpins; i la muntanya mitjana, de caire fonamentalment agro-ramader. Degut al marcat relleu cal també diferenciar els vessants solans, on normalment se situen els nuclis urbans i les pastures, de l'obaga, principalment forestal.

Existeix, però, un tret comú per a tot l'àmbit muntanyós: el turisme. Ja sigui més o menys consolidat, més o menys intensiu, el sector turístic està prenent el relleu a les activitats tradicionals que s'hi desenvolupaven. La creixent sensibilització de la societat general vers el paisatge i el patrimoni incentiven una oferta turística cada cop més respectuosa amb l'entorn, amb una oferta d'hivern ja estabilitzada que dona pas al turisme de descoberta del propi país, lligat amb la natura i el desenvolupament local. En aquest sentit, són moltes les estratègies d'atracció turística basades en el patrimoni humà i natural, museístic, arquitectònic, històric i cultural propis, impulsades des del món local, que trenquen amb l'hegemonia del turisme estereotipat i diversifiquen l'oferta i el públic.

D'altra banda, és important tenir present l'alt risc d'allaus, erosió i esllavissament inherents als vessants, que històricament han configurat el paisatge de muntanya, i que determinen en gran mesura l'activitat que s'hi realitza. Així doncs, cal evitar actuacions que incrementin aquest risc, com també gestionar els espais degradats i/o abandonats que el propicien.

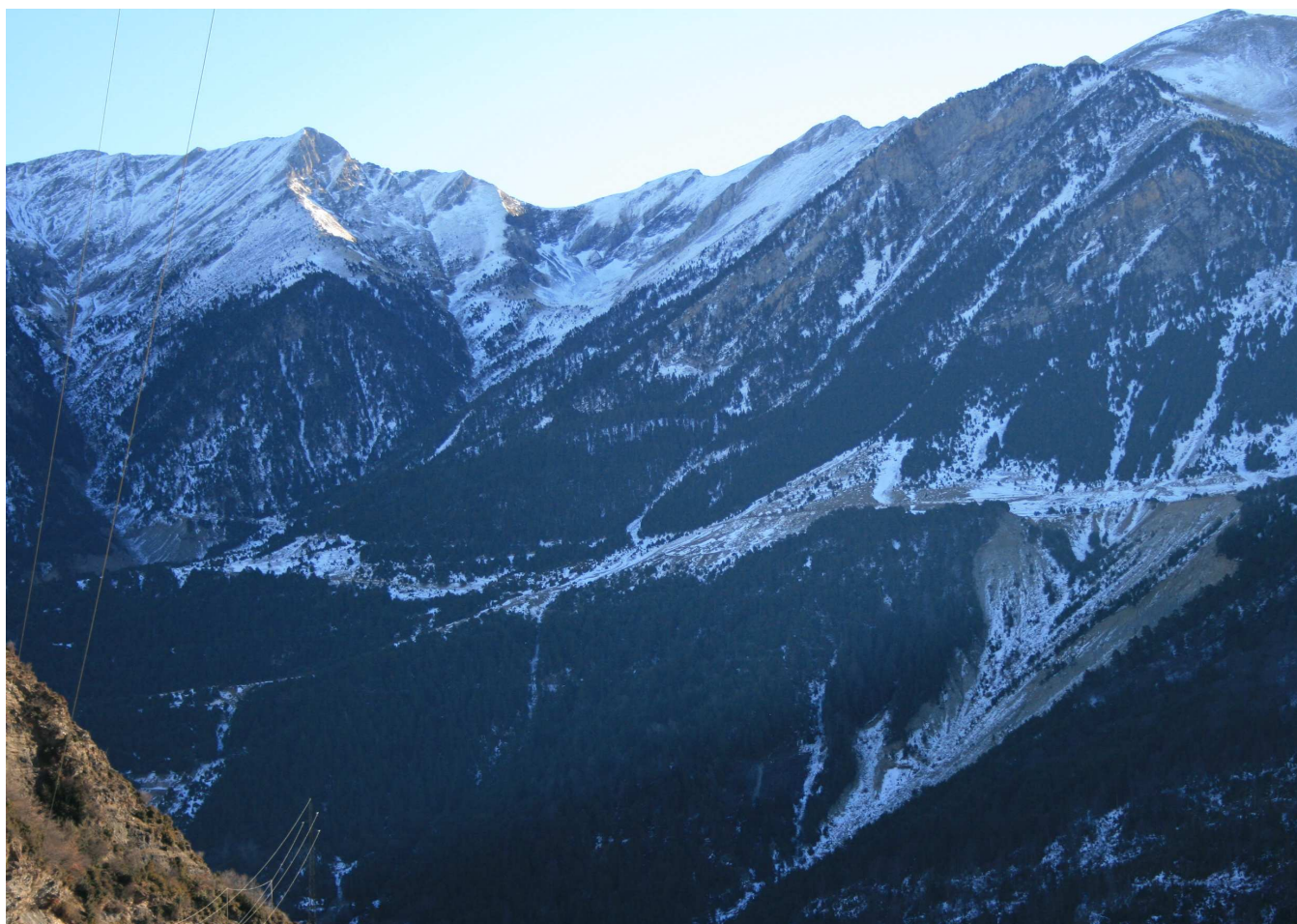

Figura 9.1. Les cicatrius presents en vessants boscosos de l'alta muntanya pirinenca denoten la recurrència de fenòmens com les allaus i els corriments de terres que poden ser un risc per les persones i els seus interessos econòmics

9.1.1.- L'alta muntanya

L'alta muntanya de l'Alt Pirineu i Aran es correspon principalment amb espais protegits pel Pla d'Espais d'Interès Natural, d'alt valor ecològic: el Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, el Parc Natural del Cadí-Moixeró i el Parc Natural de l'Alt Pirineu. Aquesta protecció, a més d'impedir la seva urbanització, fet que en alguns casos el propi relleu ja aconseguia, pot limitar el seu aprofitament econòmic vinculat a l'explotació forestal i les pastures d'alçada. L'abandonament de les pastures extensives permet, allà on les condicions són favorables, l'avenç del bosc, fet que contribueix a l'homogeneïtzació del paisatge d'alta muntanya.

L'alta muntanya és també l'emplaçament on es troben els equipaments turístics més impactants, com són les instal·lacions associades a les pistes d'esquí (allotjament, restauració, canons per generar neu artificial, telecadires, etc.), així com obres hidràuliques de gran envergadura. Si bé la canalització dels llacs per a l'aprofitament hidroelèctric pot no ser tan visualment impactant com ho són les pistes d'esquí alpí a ple estiu, totes dues activitats porten associades un seguit d'infraestructures (torres i línies d'alta tensió per a l'aprofitament hidroelèctric, i remuntadors i canons d'aigua per a les pistes d'esquí) que artificialitzen la imatge de la muntanya.

La millora dels eixos viaris ha facilitat l'accés als espais protegits, potenciant també el turisme orientat al gaudi de la natura. L'augment d'aquest tipus de turisme, majoritàriament respectuós amb el medi ambient, presenta dos fets constats, per una banda, l'augment de la freqüentació dels espais naturals més emblemàtics i, per l'altra, la incidència en l'ocupació de la població local, que canvia progressivament el sector primari pel terciari, transformant masies en cases rurals, per donar algun exemple.

Per donar suport a l'economia tradicional s'estan fent grans passes cap al desenvolupament rural amb iniciatives com el Projecte Grípià i l'Escola de Pagesos o l'Obrador Xisqueta, que posen en valor l'activitat agrària i garanteixen la seva continuïtat. D'altra banda, es diversifica l'oferta turística cap a la sostenibilitat i la sensibilització ambiental amb centres com l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu o el Centre de Natura i Desenvolupament Sostenible dels Pirineus a les Planes de Son, que a més de tenir esperit pedagògic, ofereixen itineraris de natura amb l'ànim de conscienciar als seus usuaris.

9.1.2.- La muntanya mitjana

La muntanya mitjana es caracteritza per l'explotació agrària i la ramadera extensiva, pràctiques que majoritàriament contribueixen a la gestió del paisatge. L'activitat agrària però, s'ha vist molt reduïda al llarg dels anys per la difícil rendibilització econòmica de les explotacions en un mercat global o per manca de relleu generacional. Malauradament, bona part de les explotacions existents actualment són de subsistència. D'aquest abandonament resten instal·lacions agràries poc integrades paisatgísticament.

La manca d'oportunitats econòmiques ha condicionat molt la vida dels petits nuclis urbans de muntanya, que han vist reduïda cada vegada més la seva població. Però aquest no ha estat l'únic motiu. Mentre que s'ha millorat l'accés viari a zones naturals poc habitades per incentivar el turisme de natura, no ha estat així per a molts nuclis de població petits, que s'han trobat massa aïllats per mantenir una població estable. La població, especialment el segment més jove, ha migrat cap a nuclis més grans amb majors oportunitats.

Tot plegat afavoreix l'abandonament de l'activitat agrícola, fet que transforma el paisatge substancialment, observable en unitats com la del Montsec, Boumort - Collegats o la Vansa. Urbanísticament, els nuclis de població mantenen la seva tipologia urbana tradicional, però el desinterès per la inversió immobiliària incrementa l'abandonament del seu manteniment, trobant-se cada vegada més degradats.

D'altra banda, els camps abandonats es reconverteixen en prats de pastures o, més habitualment, en herbassars de vegetació espontània que, per successió vegetal natural, s'acabaran convertint en boscos.

De fet, aquest procés es ve donant des de fa un temps, i l'avanç del bosc ja és patent en molts àmbits, en alguns arribant fins a les portes dels nuclis urbans, incrementant així el risc d'incendi.

Si bé encara existeixen vestigis d'una activitat econòmica més diversa, com són les explotacions salines o extractives o l'aprofitament hidroelèctric, actualment es preveu que sigui el turisme rural la potència econòmica d'aquest àmbit, com ho ha estat en zones veïnes, però sense substituir completament l'actual model basat en les pistes d'esquí, sinó complementant-lo. Cal afegir que, paradoxalment a l'abandonament agrícola, cada vegada és més freqüent un nou moviment migratori de la població urbana cap al món rural, establint comunitats neorurals que reviu antics nuclis destinats a desaparèixer, com ha passat a Ossera o Castellar de Tost.

Figura 9.2. Les feixes dels antics camps que envolten els indrets habitats són un testimoni històric de l'aprofitament extensiu del territori que cada cop va quedant més restringit a la vora de les poques àrees amb explotació ramadera

Figura 9.3. Alguns pobles de les valls d'Aguilar han sabut aprofitar turísticament el paisatge dels poblets del silenci i la tranquil·litat a través de diverses iniciatives de turisme rural

9.2.- El paisatge de planes i fons de vall

En un terreny tan accidentat com el de l'Alt Pirineu i Aran les planes i fons de vall esdevenen l'àmbit on poden passar més coses, és a dir, en només la cinquena part de la superfície de la regió es concentren la major part dels assentaments urbans, especialment els més poblats, les activitats econòmiques del territori i les principals infraestructures viàries. Tot i així, la capacitat transformadora humana i la necessitat creixent d'espai, han incrementat la pressió que des de les planes i fons de vall s'exerceix a la resta de la muntanya, sobretot amb l'extensió dels nuclis de població més grans per la migració dels habitants de nuclis de muntanya més petits.

Aquesta capacitat transformadora ha incidit de forma molt acusada sobre el paisatge. És a les planes i fons de vall on s'hi troben, per exemple, les obres hidràuliques de major envergadura, inundant grans superfícies amb embassaments i preses que van transformar la relació de l'aigua amb el paisatge i la societat. En són un exemple els pantans de Talarn i Terradets del riu Noguera i el pantà d'Oliana del riu Segre i també el més recent pantà de Rialb. Es troben tan integrats en el paisatge que s'ha perdut la percepció antropogènica que d'aquests espais es tenia, de manera que actualment es perceben com a espais naturals d'alt valor ambiental i paisatgístic on gaudir de la natura. Així, es potencien com a reclam turístic de paisatges on l'oferta és més limitada, primer, perquè l'economia es basa en l'agricultura i ramaderia intensives i segon, per manca de dominis esquiables. N'és un bon exemple la Baixada anual de Raiers a Coll de Nargó, on es combinen la cultura i la tradició amb la utilitat i el gaudi dels paisatges fluvials, o el Tren dels Llacs, impulsat per la Diputació de Lleida i Ferrocarrils de la Generalitat, que uneix Lleida i La Pobla de Segur.

Tot i que el turisme rural de la zona és incipient, s'hi troben moltes estratègies d'atracció turística basades en el patrimoni humà i natural, museístic, arquitectònic, històric i cultural... com per exemple el centre museístic de la Conca Dellà, que inclou un Parc Cretaci amb un centre d'interpretació de dinosaures o la ruta del Voltors a la Terreta. D'altra banda, la Vall Cerdana, la més turística de totes, ha apostat per un turisme residencial de baixa densitat que ha propiciat la dispersió de la urbanització i un gran consum de sòl, amb camps de golf i assentaments urbans de nova planta de segona residència.

La dinàmica del paisatge de les zones agrícoles planeres prepirinenques i dels fons de les valls més tancades del Pirineu té característiques comunes, però també és positiu assenyalar les diferències existents entre aquestes planes agrícoles i els fons de vall.

9.2.1.- La plana agrícola

El paisatge de la plana agrícola es caracteritza fonamentalment pel mosaic de camps de conreu, trencat per entramats urbans i instal·lacions agràries, i tallat per infraestructures viàries. L'agricultura i la ramaderia són la base econòmica dels municipis de la plana, tals com La Seu d'Urgell o Tremp, on el turisme encara no ha aconseguit destituir una indústria agroalimentària molt potent.

L'agricultura s'intensifica a les planes, on un sol cultiu pot ocupar superfícies molt grans atès la reparcel·lació i unificació dels camps per a l'especialització agrària. Això es dona principalment per l'absorció, per part d'empreses transformadores, dels camps de particulars de nuclis més petits que han abandonat la producció per jubilació o manca de relleu generacional. La intensificació de l'agricultura no només incideix en el paisatge homogeneïtzant-lo, sinó que també comporta un risc ambiental i per a la salut humana degut a la nitrificació excessiva dels sòls, que pot arribar a ser visualment impactant ja que en arribar els nitrats als aqüífers tenyeixen l'aigua de verd, com s'ha pogut comprovar algun cop al pantà d'Oliana.

Darrerament, però, s'ha donat un canvi en la tipologia de cultius, especialment de secà a regadiu, tal com contempla el Pla d'Extensió de Regadius a la Conca de Tremp. També s'han produït noves plantacions de vinya, coníferes i plataners. Tot plegat contribueix a la transformació dels paisatges agrícoles.

D'altra banda, així com la ramaderia a muntanya és de caire més extensiu, a les planes es va intensificant, fins arribar a la Conca de Tremp, on la ramaderia és completament intensiva i s'hi troben en gran quantitat granges disperses arreu. A banda del risc de contaminació del sòl i dels aqüífers pels purins, aquest tipus de construccions agràries rarament s'integren harmònicament en el paisatge degut a la seva localització i volums preeminents i a la utilització de materials que poc tenen a veure amb els vernaculars de la zona.

Malgrat això, existeixen experiències de ramaderia ecològica molt positives a l'Alt Pirineu i Aran, com les que es desenvolupen al Pla de Concorruï dins la unitat de paisatge de Sant Gervàs - Montcortès i a la unitat de La Terreta, unitats poc valorades com a producte turístic perquè són menys accessibles, però d'alt valor paisatgístic. La ramaderia ecològica es defineix per una producció tradicional extensiva integrada en el medi que defensa el benestar animal con a sinònim de qualitat gastronòmica. El resultat d'aquesta producció no és només un producte de qualitat sinó d'alt valor afegit: el dels ramats, com a gestors paisatgístics, i el valor social, perquè fixen població al territori i contribueixen al desenvolupament econòmic.

Figura 9.4. Prats de regadiu i ramaderia intensiva a la plana al·luvial del Flamisell, a la vora de la Pobla de Segur, amb la presència d'algunes granges disseminades

9.2.2.- El fons de vall

La transformació més significativa als fons de vall és la causada per la gran varietat d'infraestructures viàries presents i per la construcció de noves vies ràpides i variants. La seva alteració no només és física sinó que repercuteix en diferents aspectes del paisatge: es produeix una fragmentació del territori i una pèrdua de connectivitat ecològica dels hàbitats, reduint la biodiversitat i modificant els paisatges; s'incrementa l'accés i el trànsit als espais naturals millor conservats, fet que es tradueix en la seva sobrefreqüentació, augmentant la contaminació i el risc d'incendi; finalment, disminueix sovint un dels valors paisatgístics de l'àmbit rural més valorats, la tranquil·litat.

L'encaix d'aquestes infraestructures amb la trama urbana, juntament amb els polígons industrials i magatzems comercials que han proliferat en les entrades urbanes, deixen poc espai a uns rius cada cop

més pressionats urbanísticament. D'una banda, aquesta pressió incrementa el risc d'inundació, sobretot als trams urbans dels rius Segre, Noguera Pallaresa, Flamicell i Garona, potencialment molt destructius com ja es va comprovar amb els aiguats del 1982. D'altra banda, la proliferació de polígons industrials i noves trames urbanes poc o gens integrats en el paisatge i l'arquitectura local tradicional, contribueixen a la banalització del paisatge i a l'increment d'un efecte carretera-aparador reproduït a molts indrets urbans del territori català

Figura 9.5. El Segre, al seu pas pel Baridà, ofereix imatges que demostren l'efecte destructiu de les seves aigües i de la inestabilitat dels seus vessants, com el cas del Pont de Bar vell durant els aiguats del 1982

9.3.- El paisatge urbà

Tanmateix, malgrat la regressió de les pastures i dels camps agrícoles al voltant dels nuclis urbans, encara queden prats de dall, majoritàriament farratgers, ocupant algunes planes d'inundació i trencant així l'entramat principalment urbà d'alguns fons de vall.

La població de l'Alt Pirineu i Aran, de poc més de 62.000 habitants, representa només l'1% de la població i el 18% del territori de Catalunya. El 50% d'aquesta població es concentra en només cinc dels setanta-set municipis de l'àmbit, que són La Seu d'Urgell i Puigcerdà, amb el 30% de la població, i Tremp, Vielha e Mijaran i la Pobla de Segur, amb el 20%. L'altre 50% ocupa la resta de municipis, setanta-dos, cap dels quals no acull una població major al 3%. Tots els municipis tenen una mitjana de 8 nuclis, 596 en total, dels quals només deu tenen més de 1000 habitants (els cinc anteriorment citats més els de Pont de Suert, Oliana, Sort, Bellver de Cerdanya i Naut Aran). De tot això se n'extreu que gran part de la població de l'Alt Pirineu i Aran viu en nuclis petits i dispersos per tot l'àmbit territorial.

La tendència general durant els darrers anys ha estat el progressiu despoblament dels nuclis petits en favor dels nuclis més grans i caps de comarca o de vall, especialment des de l'alta muntanya cap als fons de vall. Actualment, la tercera part dels gairebé sis-cents nuclis de població té menys de deu habitants, i el 7% ja es troba completament abandonat. Aquest despoblament i abandonament dels nuclis petits provoca la degradació no només dels tramats urbans tradicionals i del patrimoni construït, sinó també dels camps i pastures propers i, en definitiva, del paisatge rural de l'Alt Pirineu i Aran.

Les previsions de creixement urbanístic del Pla territorial parcial de l'Alt Pirineu i Aran (PTAPA) anuncien un potencial creixement dels nuclis que ja són grans o mitjans (excepte Vielha e Mijaran, on es proposa una reforma urbana prèvia al creixement) o bé estableixen el creixement segons les necessitats internes dels municipis. Per als nuclis petits l'estratègia proposada és la compleció i rehabilitació urbana, per a la que cal una fixació prèvia de la població. Les consideracions del PTAPA promouen, en general, mantenir el paisatge urbà tradicional de l'Alt Pirineu i Aran, i limitar el creixement a les necessitats reals dels municipis i no a les especulatives.

Sigui com sigui, els grans nuclis de població s'han desenvolupat entorn a centres històrics importants, fet que atorga un patrimoni arquitectònic i cultural de gran valor per al paisatge i de gran potencialitat econòmica per al turisme, i aglutinen una àmplia oferta de serveis. El *boom* turístic i immobiliari de les darreres dècades ha propiciat un creixement urbà en forma de segones residències de tipologia dispersa i de complexos turístics, molts associats a estacions d'esquí alpí properes, que han consumit gran quantitat de sòl urbà, en benefici d'una població flotant, majorment estacional, i implantant unes tipologies constructives repetitives i poc integrades amb les preexistents.

D'aquesta manera, alguns nuclis de l'Alt Pirineu i Aran com per exemple Vielha, Puigcerdà, Organyà o La Seu d'Urgell, però especialment a la Vall Cerdana i la Conca de Tremp han vist alterada la seva fesomia tradicional o modificada la visual dels seus accessos amb el creixement urbanístic i/o industrial. Aquests canvis, generalment radicals, sobre el paisatge natural i arquitectònic tradicional d'aquestes poblacions han promogut alteracions en la perspectiva que els seus habitants tenen del seu entorn. En el mateix sentit, la creació de noves infraestructures viàries, que mostren uns encadres dels pobles abans mai vistos, pot d'una banda, mostrar una part del nucli, la «rerebotiga», poc atractiva de cara al turista i al propi habitant, i d'una altra, mitjançant la rehabilitació, descobrir, a més de posar en valor, recursos paisatgístics que havien quedat amagats i introduir-los en l'imaginari paisatgístic de la població.

Pel que fa als nuclis més petits, tot i que la dinàmica d'abandonament d'aquests assentaments és si fa no fa la mateixa arreu del territori pirinenc, en les dinàmiques d'expansió dels nuclis en creixement es poden distingir dues situacions: aquelles que s'han desenvolupat com a conseqüència del creixement dels sectors primari i secundari i aquelles que ho han fet principalment pel turisme.

Figura 9.6. Noves construccions al nucli d'Espui, a la vall Fosca, que alteren la seva fesomia tradicional i distorsionen el clar límit entre l'espai construït i l'espai obert que hi sol haver en els nuclis petits i compactes del Pirineu

9.3.1.- Els nuclis orientats als sectors primari i secundari

Entren en aquesta consideració els nuclis situats a l'eix prepirinenc (Trepç, La Seu d'Urgell, la Pobla de Segur, Isona i Conca Dellà, etc.) amb prou superfície planera per a ubicar-hi activitat agro-ramadera intensiva o semi-intensiva. El seu turisme es troba poc consolidat, o és pràcticament inexistent, però el sector industrial té un gran pes en la seva economia, especialment pel que fa a la indústria agroalimentària. Aquests nuclis concentren serveis i ocupació i són els dinamitzadors dels municipis propers.

El seu ràpid creixement, paral·lel al creixement de la seva economia, ha suposat un desenvolupament urbanístic desendreçat i discordant amb el centre històric de la vila, especialment als seus límits, on això es fa encara més evident. Les edificacions, especialment les industrials, s'han construït sense cap criteri d'integració paisatgística, fet que contrasta molt més quan es troben dins o a tocar del tram urbà, com és el cas de Montferrer i Castellciutat, a l'entrada de La Seu d'Urgell.

9.3.2.- Els nuclis orientats al turisme

Entren en aquesta categoria els grans nuclis que han vist condicionat el seu creixement a les demandes del sector turístic, com restaurants, botigues, complexos hotelers i apartaments. La seva expansió urbanística, més o menys important segons el cas, o bé consolida la trama urbana existent o bé es dispersa en forma d'eixamples de segones residències de baixa densitat. En aquestes poblacions el turisme d'esquí s'hi troba consolidat des de fa temps i estructura l'economia local, però el turisme rural lentament també s'hi va fent cabuda. És el cas de Vielha e Mijaran, Naut Aran, Puigcerdà o Bellver de Cerdanya.

En les zones on la dinàmica urbanística ha estat més intensa, es poden distingir dos tipus de creixement urbà en funció del grau de dispersió de les noves construccions. D'una banda, tenim l'exemple dels nuclis de la Val d'Aran (Vielha e Mijaran i Naut Aran, principalment), que s'han començat a estendre de forma dispersa al llarg del riu Garona formant un continu urbà, incorporant urbanitzacions, polígons industrials i magatzems comercials poc integrats amb el paisatge i que redueixen l'entitat dels nuclis més petits i dels pocs prats i camps que queden. Aquests nuclis petits, al seu torn, també han començat a créixer indiscriminadament absorbint la demanda d'ocupació del turisme i són, en proporció, els que més han crescut els darrers anys. En alguns casos, el turisme els ha absorbit, com el cas de Baquèira, als peus de l'estació d'esquí, fent-los desaparèixer entre complexos turístics i apartahotels, anul·lant la seva identitat i convertint-los en poblacions fantasma a l'estiu.

D'altra banda, l'exemple de la Vall Cerdana, on els nuclis més importants (Puigcerdà, Bellver i Llivia, principalment) han mantingut un creixement urbà concentrat i compacte, i ha estat en nuclis turístics de nova planta on s'ha produït la dispersió. Aquests nuclis, anomenats «pletes residencials», associats a camps de golf o pistes d'esquí i amb una ocupació principalment estacional, estan construïts a la plana de la vall ocupant antigues zones agrícoles.

Generats com a complex hotelier més que com a població complexa, estan mancats de serveis i aïllats dels nuclis antics dels que depenen, amb una manca de relació i continuïtat tan amb les tipologies edificatòries vernaculars - com amb els processos de creixement equilibrats.

Pel que fa als nuclis grans de la Vall Cerdana, el manteniment del centre urbà compacte s'ha vist reforçat amb la construcció d'edificacions integrades en el context paisatgístic (també les turístiques), mantenint més o menys intacte el paisatge urbà tradicional. Malauradament, no ha estat així en els accessos als nuclis (Llivia) o els polígons industrials (Bellver), on la tendència a la banalització ha estat més acusada.

Finalment, cal fer una menció especial a la influència del turisme en el desenvolupament urbà del terme municipal de La Seu d'Urgell. Si bé el turisme directe que rep és poc potent encara que existent (amb el centre històric, La Seu i el Parc del Segre), és la seva situació privilegiada com a zona de pas cap a Andorra la que condiciona un turisme indirecte molt influent, amb una potencialitat futura molt important. Paradoxalment, La Seu d'Urgell, no ha estat el nucli principal del terme que ha crescut més per la incidència del turisme, sinó que han estat nuclis pròxims més petits, com el de Montferrer, els que, en forma d'urbanitzacions residencials construïdes a les vessants de muntanya o en «balconada», han estat més agressius amb el paisatge.

Figura 9.7. Accés nord al nucli urbà de Vielha on es poden apreciar polígons de caràcter comercial al fons de vall

